

Vincas URBUTIS

LIE. RYT. *seiti* (*seina*) „SEKTIS“ – LEKSIKOGRAFŲ NEPRIPAŽINTAS ŽODIS

A. Baranausko tarminių tekstų rinkinyje, sudarytame iš Kauno kunigų seminarijos klierikų užrašymų ir vėliau paskelbtame F. Špechto, Pagirių parapijos šnekta iliustruojama trimis Aleksandro Dambrausko tekstais (A. D. – tai vėliau plačiai pasidaręs žinomas mokslo žmogus ir poetas Adomas Jakštas; klieriku jo būta 1881–1884). Viename iš jų, pasakoje „Dù broleĩ“, apie jaunesnijį brolių, kuriam viskas geriau sekasi, taip sakoma: *Jāñ ir jawaĩ d'āri, ir plēwos ž'āli ir gyvuleĩ seina* BM 209. LKŽ II 797 ir II² 1075 šis pasakymas su *seina* sykiu su iliustraciniais pavyzdžiais, turinčiais tokios pat reikšmės *eĩnasi, nesieĩna* ir panašias formas, cituojamas prie *eĩti* refl. „sektis, klotis, vykti“. Tačiau *seina* – ne *eĩti* sangražinė es. l. 3a. forma, o jau visai kitas veiksmažodis, turintis teisę į savarankišką vietą (atskirą straipsnį) žodynuose. Tik tiek tiesa, kad jis savo kilme susijęs su *eĩti(s)*. Rytų aukštaičiams, kaip matyti iš to paties LKŽ, įprasti sangražiniai priešdėlių vediniai *atseĩti, nuseĩti, paseĩti* (su trumpesniuotu sangražos afikso variantu *-s-*) „sektis, (pa)vykti“. Girdėdamas *atseĩna, nuseĩna, paseĩna* ar panašias formas, gali kas ir neatpažinti, kad jos sangražinės – iš čia morfeminio skaidymo naujas suvokimas, *s* priskyrimas pamatinio veiksmažodžio šakniai: *at-seĩna, nu-seĩna, pa-seĩna*. O tai jau leidžia išlukštenti bei pavartoti (kaip savotišką atgalinį darinį) ir nepriešdėlinį *seĩna*. Gal koks nors *atsējo* iš gretimos su Pagiriais Surviliškio parapijos (LKŽ II 797, II² 1081) iš tiesų suvokiamas *at-sējo* (ne *at-s[i]-ējo*), bet tai galėtų patvirtinti tik *sējo* (ar kitų *seiti* formų) buvimas šalia.

Naujųjų perintegracinių veiksmažodžių su *s-* skirtumas nuo savo prototipų toks ryškus, kad jų sąsają net ir kalbininkams ne visada sekasi įžiūrėti. Pavyzdžiui, mūsų kalbos kultūrininkai tik tada liovėsi teikę bendrinei kalbai *sētryti* „(žaizdai) bjurti, būti užsikrėtus“, kai galiausiai buvo išaiškinta jį dygus iš *ētryti* „t. p.“, jau anksčiau privengto dėl jo slaviškos kilmės (Blt IV 1968 289–292; ten, 291⁴, ir ankstesnė literatūra apie panašių veiksmažodžių atsiradimą dėl perintegracijos).

Nebent jei būtų teisus F. Špechtas, manęs *seĩna* esant iš *sueĩna* (BM II 523), žodynuose nereikėtų išskirti savarankiško veiksmažodžio, pakaktų dėti prie (*su*)*eĩti*. Tačiau, viena, *sueĩti* nevartojamas reikšme „sektis“, antra, abejotina, kad *seĩna* galėtų atsirasti iš *sueĩna*. Tai yra pastebėjęs jau J. Endzelynas, pats teisingai įžiūrėdamas abstrahavimą iš neatpažinto sangražinio *nuseina* (Endzelyns DI III 2 583).